

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsiones Scriptæ A Philippo Melanthonè Ad Impios Articulos Bauaricæ Inquisitionis

Melanchthon, Philipp

Vvitebergæ

VD16 M 4171

XXII. An credant in homine esse liberum arbitrium?

urn:nbn:de:hbz:466:1-36288

totam conuersionem & nouam obedientiam, &
opera debita, ut in Zacharia dicitur: Conuertimi-
ni ad me, & ego conuertar ad uos. Ieremie 3.
Conuertimini ad me, & sanabo auersiones ue-
stras. Esai. 33. Panis datus est ei, Regem in
decore suo uidebunt. Esai. 1. Si fuerint pecca-
ta uestra ut coccinum & uermiculus, eritis candi-
di sicut nix. Et ad Corinth. dicit Paulus: Si
nos iudicaremus ipsi, non iudicaremur à Do-
mino, id est, Si uerè conuerteremur ad Do-
minum.

DE XXII. AR- TICULO.

*An credant in homine esse liberum
arbitrium?*

Respondeo.

Etiam in homine non renato est aliqua li-
bertas uoluntatis, quod attinet ad exter-
na opera facienda. Ut Achilles potest
imperare manibus, ut feriant Agamemnonem, ac
potest eas cohercere, ne feriant. Alexander potest
regere externos gestus, ne attingant Darij con-
iugem aut filias.

D 4 Hanc

Hanc libertatem aliquo modo reliquam esse, in hac corrupta natura, manifestum est. Quia nunc quoque talis est natura neruorum, ut, sicut cogitatione ciantur, obtemperare possint. Hanc libertatem uult Deus in omnibus hominibus reliquam esse, ut aliquo modo intelligant discrimen inter agens liberum & non liberum, & ut regi disciplina possit.

Ego, ut intelligi possit, dici de externis gestibus, & ut disputationes quasdam obscuras præteream, nomino eam libertatem regendæ locomotiue, quæ forma loquendi perspicuè intelligi potest ex puerili doctrina de potentijs animæ. Hæc rectio locomotiue, quæ est facere opera externa legi Dei congruentia, nominatur usitatè externa disciplina, quam seuerè præcipi à Deo manifestum est, & ex diuinis præceptis & comminationibus, ut dicitur: Lex posita est iniustis, parricidis, &c. Et ex horribilibus pœnis, quæ per genus humanum uagantur propter uiolationem disciplinæ, sicut de cædibus dicitur: Omnis qui gladium acceperit, gladio peribit. De confusionibus libidinum: Omnis anima quæ fecerit has abominationes, eradicabitur. De furtis: Væ qui spolias, quia spoliaberis. De periurijs: Non habebit DEVS insontem, quicumque uanè usurpauerit nomen Domini.

Et

Et non tantum præcepit Magistratui Deus, ut has poenas exequatur, sed etiam adiuuat Magistratum, & cessante eo, fontes punit ipse, ut in poena Davidis & in exemplis innumerabilibus conspicitur. Quia ostendit testimonia prouidentiae, & uult intelligi discrimen iusticiae & iniusticiae, Et uult sciri se & iustum & iudicem esse. Hæc de disciplina sepe aliàs copiosè repetuntur.

Simul autem sciendum est, hanc libertatem regendæ locomotiua, etiam horribiliter impediri duabus rebus, præsertim in impijs, uidelicet humana infirmitate & impulsionibus Diabolorum. Valde sepe cedunt homines prauis affectibus, qui rectum iudicium in mente reprimunt, & alias cogitationes accendunt, quæ adiuta impetu cordis, cient externa membra ad turpia opera, ut Medea inquit: Video meliora proboq; , Deteriora sequor. Et Phedra inquit apud Senecam:

Sic cum grauatam nauita aduersa ratens
Propellit unda, cedit inuanum labor,
Et uicta prono puppis aufertur uado,
Quod ratio poscit, impedit cæcus furor.

Quia utrunq; nascentes afferimus, & exiguam lucem, quæ est aliqua Legis noticia, & ingens incendium malorum affectuum, quos gignit
D S peccatum

peccatum originis, quia corda uacua timore Dei,
& uera fiducia D E I, seu uacua D E O, ar-
dent amore sui, appetunt res prohibitas, dolent,
fremunt, oderunt D E V M, leges & homines
impedientes, quo minus possint uagari ut cupi-
unt. De hac contumacia cordis dicitur Gene.
6. Omnis formatio cogitationum cordis humani
uana & mala est omni tempore, id est, ea quæ for-
mat ipsa natura cordis, non Deus, uana & mala
sunt. Etsi igitur aliquo modo regi externi ge-
stus possunt, tamen sæpe tantæ sunt flammæ inte-
rioris cordis, ut turbato iudicio nerui impellantur
effusis spiritibus à corde, & cieant externa mem-
bra, Vt in ira effunduntur spiritus, & impellunt
neruos, simul offusa imaginatione, quasi res bona
sit depulso rei molestæ.

Hæc mala naturæ fiunt atrociora cum
accedunt singulares impulsiones Diabolicæ, de qui-
bus scriptum est: Satanus intravit in cor eius. Inde
sunt maxima mala generis humani, ut libidines &
parricidia Neronis, furores iniusta bella mouëtium,
audacia fingendi falsa dogmata, ut in Mahometo
& innumerabilibus Hereticis. Hæc impedimenta
libertatis consideranda sunt, & sciendum, in Ec-
clesia monstrari remedia, iuxta dictum: Filius Dei
apparuit, ut destruat opera Diaboli, ut infra rur-
sus dicendum erit, cum de libertate in renatis loquar.

Palam

Palam etiam reijcio & detestor Stoicos
& Manichæos furores, qui affirmant omnia neces-
sariò fieri, bonas & malas actiones, de quibus omit-
to hic longiores disputationes, Tantùm oro iunio-
res, ut fugiant has monstrosas opiniones, quæ sunt
contumeliosæ contra Deum, & perniciosæ mori-
bus. Nam si omnia necessariò fiunt, nihil opus est
deliberatione & diligentia, de qua Paulus dicit:
Accuratè ambulate, non ut fatui.

Vulgare malum est, quod reprehendit
Thucydides in suis ciuibus, Fastidire usitatas opi-
niones, & seruos esse absurdarum. Ita sæpe ho-
mines applaudunt monstrosis opinionibus, tantùm
quia monstrosæ sunt, & mirantur non intellectas.
Huius morbi contagia fugiant iuniores, & fontes
doctrinarum quærant. Firmissima ueritas est, De-
um nec uelle peccata, nec impellere uoluntates ad
peccandum, nec adiuuare nec approbare peccata,
sed uerè & horribiliter irasci peccatis. Scriptum
est enim: Deus non uolens impietatem tu es. Ioh-
han. 8. de Diabolo: Quando mendacium loqui-
tur, ex proprijs loquitur. 1. Iohan. 3. Qui
facit peccatum ex Diabolo est, quia ab initio Dia-
bolus peccat.

Cùm igitur non sit causa peccati Deus, nec
uelit peccatum, nec impellat uoluntates ad peccan-
dum.

dum, nec adiuuet, nec approbet peccatum, sed uerè
irascatur peccantibus, sequitur, Voluntas in Dia-
bolis & hominibus non coactas, sed sua libertate
abutentes auertisse se à Deo. Est igitur contingen-
tia, & contingentiae nostrarum actionum fons est
libertas uoluntatis.

Scio autem multa inextricabilia in hac
quaestione disputari, & fatendum est, multa fata-
lia & ordinata esse, ut poenas scelerum, sicut uerè
in Graecis uersibus dicitur:

εμαρτυροῦν γὰρ τῶν καλῶν βουλευμάτων
κακὰς ἀμοιβὰς ὅτι καρπὸς βροτοῖς.

Item Imperiorum translationes: & tamen
non extruatur inde scelera necessario fieri. Non
oportuit Sextum Tarquinium Lucretiam ui op-
primere, etiamsi poena diuino ordine secuta est. Sit
ea modestia ingeniorum, ut honestas sententias, &
quidem diuinitus traditas, modestè retineant, etiamsi
non omnes praestigias, quae contra struuntur, de-
struere possunt. Memini Franciscum Stadianum
excellentem ingenio dicere, se utranq; propositio-
nem credere; Esse determinationem diuinam, &
esse contingentiam, sed se non posse omnia contra-
ria explicare. Quanquam igitur in tanta dissi-
militudine euentuum, & in ipsis disputationibus
magna

magna est caligo, tamen certæ regulæ teneantur:
Deum non esse causam peccati. Et aliquam esse li-
bertatem regendæ Locomotiue, quia Paulus no-
minat iusticiam carnis, & manifestum est Deum
uelle regi disciplinam in omnibus. Nec discedamus
ab his regulis, ne animi incidant in Pyrrhonias du-
bitationes, quæ adferunt profanitatem, & odium
Dei & doctrinarum.

Etiam Plato intuens mirandam dissimili-
tudinem euentuum, quanquàm dissimiles causas re-
censet, tamen uerecundè diligentiam addidit lib. 4.
de legibus: Omnia quidem Deus & occasio huma-
na regunt uniuersa. Placidius tamen est conce-
dere tertium, sequi diligentiam, ut in tempestate
ars gubernatoris agentem adiuuat.

Recitata uera sententia de hoc gradu li-
bertatis in non renatis, profiteri & hoc necesse est
contra Pelagianos & Monachos: Hanc discipli-
nam nequaquàm esse impletionem legis DEI, quæ
concionatur de perfecta conformitate cum DEO,
& interiore & exteriori obedientia, nec esse in-
choationem interioris obedientiæ, nec esse iustici-
am coram Deo, nec tollere peccata, nec mereri re-
missionem peccatorum. Ac sepe perspicuè refutati
sunt Pharisaici errores, qui in Monachorum scri-
ptis de impletionem legis extant.

Accedo

Accedo ad secundam partem *Questionis*.
Et primum expresse damno Pelagianos, qui finxerunt non esse peccatum originis, & ita amplificauerunt liberum Arbitrium, ut dixerint, Homines uiribus naturalibus sine Spiritu sancto posse legi Dei satisfacere, interiore & exteriori obedientia. Abhorreo ab his blasphemijs contumeliosis in filium Dei, & in Spiritum sanctum, & delentibus ueram doctrinam de lege, peccato, gratia & de beneficijs Dei, quæ per filium Dominum nostrum Iesum Christum & Spiritum sanctum nobis exhibentur. Et amplector dictum filij Dei: Si uos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Et dicta Pauli: Qui Spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Item: Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius, Et Deo gratias ago pro his summis bonis, pro donato FILIO & SPIRITU SANCTO. Non possunt tolli peccatum & mors libero arbitrio hominum, nec potest uoluntas humana inchoare interiorem obedientiam sine filio DEI, sine Euangelio, & sine Spiritu sancto. Talis non est libertas humanæ uoluntatis. Sed tamen in renatis qualis sit libertas, considerandum est, quia non est minor libertas in Ioseph, quàm in Scipione. Simul etiam considerandum est, quid intersit inter castitatem Ioseph, & castitatem Scipionis. Rursus igitur de rectione Locomotiue dico, quia hæ acti-

ones

ones magis à populo intelliguntur, & multæ sunt in communi uita, ac prodest omnibus hominibus, ostendi, quomodo etiam hæc disciplina in Sanctis Deo placeat, & fiat cultus Dei, de qua dicit Paulus: Sugillo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne alijs prædicans ipse reprobus efficiar. Sic igitur perspicuè dico: Manet in sanctis libertas regendæ Locomotiue, quia Spiritus sanctus non debilitat naturam neruorum creatam à Deo, sed potius adiuuat, quia cogitatio uerbi Dei fit illustrior & firmitior in Ioseph, accensa à filio Dei per doctrinam, & motus in corde excitantur à Spiritu sancto. In Scipione etiamsi est cogitatio legis: Non moechaberis, Tamen in corde non ardet dilectio Dei, & sunt multæ errantes flammæ. In Achille cor est plenum ira, etiamsi manus reprimuntur.

In Dauide cum parcit Sauli, cogitationes multæ diuinitus offeruntur, & in corde est imago miseratio. Quare etiamsi foris hæc opera uidentur similia, tamen intus causæ dissimiles sunt. Filius DEI accendens cogitationem in mente per Doctrinam, & Spiritus sanctus, excitans motus in corde, qualis ipse est, & uoluntas obtemperat uolens, non coacta. Dauid præsertim cum haberet SPIRITVM SANCTVM, repugnare incendio adulterij poterat, & uolens peccat.

peccat.

peccat, nec necesse fuit rapere eum alterius coniu-
gem. Repugnat Ioseph illecebris, & uolens re-
pugnat. Ut igitur & externa bona opera minus
impediantur naturæ infirmitate & insidijs Dia-
boli, & ut iusticia bonæ conscientie retineatur, in-
telligamus quàm magna auxilia Deus nobis dona-
uerit. Filius depellit Diabolos, iuxta dictum: Ad-
paruit Filius Dei, ut destruat opera Diaboli. Item:
Nemo rapiet oues meas ex manibus meis: Datur &
Spiritus sanctus, qui intus nos adiuuat, iuxta di-
ctum: Effundam super domum David Spiri-
tum gratiæ ac precum. Ac docet nos uox diuina
de utraq; re, & de precatione & de diligentia,
ut: Orate ne intretis in tentationem. Item, Sem-
per orate. Item: Quantò magis Pater uester
coelestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Item:
Accuratè ambulate, non ut fatui. Et Rom. 6.
dulcissimè sequitur: Exhibete membra uestra ar-
ma iusticiæ Deo, etsi in Græco uerbo *ἄσκη-
σατε* maior est Emphasis, admouete. Nominat
autem M E M B R A, quod usitatè dicimus po-
tentias omnes, interiora & exteriora membra.
Vult lucere in mente ueras cogitationes de do-
ctrina diuinitus tradita, uult uinci dubitationes,
& confirmari adhesionem in ueris sententijs, uult
refutari contraria. Deinde uult comitem esse uo-
luntatem filij Dei docentis mentem & Spiritus
sancti

sancti trahentis seu ducentis, ut uerbo Pauli utamur, uult in corde reprimi praua incendia, uult sensus, linguam, manus frenari, uult uitari occasiones lapsuum. Hæc uera, perspicua & utilia esse omnibus pijs manifestissimum est. Prodest enim utrunq; confirmari, inuocationem & diligentiam, & in his exercitijs crescit lux in mente.

Simul etiam cogitandum est, quomodo hæc obedientia Deo placeat, quæ etsi in alijs ardentior est, in alijs languidior, tamen nequaquam satisfacit legi Dei, sed pertinet ad iusticiam bonæ conscientie, de qua Paulus dicit: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conscientiam. Persona iusta est sola fide propter Mediatorem. Deinde placet obedientia, quæ est iusticia bonæ conscientie, quæ regitur inuocatione Dei & Spiritu sancto, & est fructus Spiritus sancti, & cultus Dei, quia petitur, sentitur & prædicatur auxiliũ Dei, & ostenditur quòd Deo hic honos tribuatur, qui in credente propter Filium placet, sicut Petrus inquit: Offerre hostias spirituales acceptas Deo per IESVM Christum: & in ea agnitione auxiliij diuini aguntur gratiæ Deo. Hanc totam doctrinam, quomodo disciplina & præstari possit & placeat, utilem esse omnibus pijs manifestum est.

Iam considerentur, & actiones propriæ inuocationum, de quibus dicit Ieremias: Scio Domine,

E ne;

ne, non est hominis uia eius. Verissimum est, miran-
dis modis à Deo colligi, gubernari, protegi, libe-
rari & seruari Ecclesiam, & dari bonos euentus,
ut dicitur Esaiæ 46. Ego feci, ego gestabo & sal-
uabo, ego ipse etiam in senecta gestabo uos. Nec
magnitudini & multitudini periculorum & nego-
ciorum pares esse humanas uires, multaq; accidere
omnibus hominibus inextricabilia humanis consi-
lijs & uiribus, manifestissimum est, ut cum familia
Nohe seruatur in undis: multitudo Israel ad mare
rubrum, Daniel inter leones. Et singuli suas erum-
nas, mitigationes & liberationes intueantur. Quan-
quàm igitur ualde multa fiunt à solo Deo in tali-
bus liberationibus, tamen non delenda sunt regule,
quæ præcipiunt inuocationem, diligentiam ac labo-
rem, qui etiam in renatis aliqua ex parte sunt uo-
luntatis, de quibus dicitur Roma. 12. Qui præest,
præstet diligentiam. 1. Corin. 4. Hoc requiritur,
ut fideles simus. Vult Deus conspici suam præsentiam
in Ecclesia in mirandis liberationibus, uult sciri
quòd exaudiat inuocantes, & uult inuocari, uult
etiam nos esse organa aliquorum laborum, quos &
ipse adiuuat, sicut dicitur: Labor uester non est in-
anis in Domino.

Sunt in renatis in interiore homine multi mag-
ni dolores de peccatis & de pœnis proprijs & pu-
blicis: & rursus consolationes, fides, inuocatio Dei,
leticia

leticia in Deo, initium dilectionis Dei, timor filialis,
patientia. De hoc genere etiam fatendum est, multa
feri in omnibus sanctis, in quibus uoluntas habet se
tantum ut subiectum patiens, ut 2. Corin. 1. dicitur.
Excellenter onerati fuimus supra uires, ut despera-
remus de uita, & quidē ipsi in nobis responsum mor-
tis habuimus, ne confidamus in nobis, sed in Deo, qui
exuscitat mortuos, qui ex tanta morte nos liberauit
& liberat: Sed tamē in communibus exercitijs fidei et
inuocationis, quia Paulus dicit: Mente seruo legi
Dei, significat etiam uoluntatem, quatenus sanari
cepit, comitem esse Spiritus sancti. Et tamen restat in
homine multū caliginis, dubitationis, & magna con-
tumacia cordis, ut in uulnere quod sanari cepit,
magna pars adhuc restat putris & purulenta. No-
mina enim regenerationis & renouationis signifi-
cant aliquam fieri mutationē, in aliqua parte homi-
nis, non significant tantum inhabitationem sine mu-
tatione nostri, sicut in arcam uestis imponitur. Ideo
etiā precipitur, ut illa initia fidei exerceamus, sicut
Paulus iubet Timotheū ἀναρωτησῆτε donum Dei
quod in ipso erat. Et 2. Cor. 6. Hortamur ne fru-
stra gratiam Dei acceperitis. Manifestum est enim
crescere fidem collectione testimoniorū, & precati-
one, ut precipit Paulus: Esto assiduus & intentus in
lectione, doctrina & consolatione. Itē: Sermo Chri-
sti habitet in uobis opulenter, in omni sapientia, &

B 2 docete

docete & emendate uos mutuo. Item: Orate ne in-
tretis in tentationem, petite & accipietis.

Fit & ipsa precatio ardentior, cum accedit cogitatio de periculis & calamitatibus nostris & nostrorum. Item de precepto diuino, de promissionibus & de presentia Dei exaudientis inuocantes. Deniq; nihil dubium est, ocio & negligentia languesceri aut extinguere dona, sicut docet parabola de negociantibus, Matthæi, 13.

Manifestum est & uariè oppugnari fidem in illis ipsis quoq; qui ad Deum conuersi, renati, & sancti sunt, cum aut aspiciunt suam infirmitatem, aut disputant de electione. His certè opus est labore querente dicta, quæ Deus consolationis causa proposuit. Indignitati opponantur dicta de gratuita reconciliatione propter filium, & de intercessione filij, qui inquit: Pater dilige eos ea dilectione, qua me diligis. De Electione teneant consolatione: Beati mortui qui in Domino moriuntur, nec inquirent ea, quæ Deus non iussit inquire, sicut Siracides inquit: Quæ præcepit tibi Deus, sanctè cogita.

Retineant igitur conuersi certitudinem, nec succumbant dubitationi, quæ affert prophanitatem aut desperationem. Sicut Tridentina Synodus fecerat decretum, semper dubitandum esse. Reuera statuunt pij, cum in ueris doloribus eriguntur uoce Euangelij, tunc se & habere reconciliationem &

Arra

Arrabonem Spiritum sanctum. Nitantur autem
Verbo, iuxta dictum: Sperauit anima mea in uerbo
eius, sperauit anima mea in Domino. Excuteretur
autem Spiritus sanctus, si uoluntas succumberet du-
bitationi. Semper in hac uita in sanctis durat hæc
lucta de indignitate & de particularitate, & cum
uincit dubitatio, sequuntur in corde fuga & fremi-
tus aduersus Deum, & odium Dei, aut horribilis
prophanitas, aut desperatio, sicut Cain inquit: Ma-
ior est iniquitas mea quam ut remitti possit. Et de
multis extant historiae, qui desperatione oppressi
sunt propter disputationem de electione seu de par-
ticularitate, ut ante paucos annos quidam nomine
Spiera in Italia hoc modo perijt. Et ego memini
quendam, qui huc uenit ut consolationem audiret,
ac fatebatur se sæpe relapsus esse in adulteria, Hic
cum doceretur à Reuerendo Domino Pastore, Do-
ctore Pomerano, ut si doleret se peccasse, peteret
absolutionem, & crederet Euangelio, ac statueret se
uerè recipi à Deo gratis propter filium, ibi ille cõ-
tra, se fortassis non esse electum disputat, Pastor in-
bet eum credere promissioni, omissa illa disputati-
one. Tum ille spreta uoce promissionis inquit: Qua-
lis hic Deus esset, qui me non posset damnare? Hæc
est rationis imaginatio discedentis à uerbo Dei.
Non est autem efficax Spiritus sanctus in eo, qui ne-
uult quidem audire Euangelium, cum scriptum sit:

Fides ex auditu est. Sint igitur noti fontes ueræ
consolationis, & sciamus non ex Lege, nec ex rati-
one iudicandum esse, sed ex Euangelio, quod filius
Dei ex sinu æterni Patris protulit. Inde contra in-
dignitatem & contra uocem Cain opponamus me-
ritum filij, & promissionem de gratuita remissione:
Gratia exuberat supra delictum. Itē: iustificati gra-
tis fide: & audiamus dicta, quæ præcipiunt ut filio
credamus. Hunc audite. Qui non credit iam iudica-
tus est. 1. Iohan. 5. Qui non credit Deo, menda-
cem facit eum. Est autem & in plurimis renatis
languida fides, & ut parua scintilla in magna ca-
ligine, & inchoata nouitas est ut parua guttula
collata ad amplitudinem Oceani. Nemo unius præ-
cepti magnitudinem perspicit, & hærent in rena-
tis multæ sordes & multa peccata, sicut Iob inquit:
Verè scio quòd non est iustus homo coram DEO.
Hæc quanquàm ita sunt, & nostra miseria ueris
doloribus deploranda est, ut Paulus clamat, Miser
ego homo, Et in Psalmis dicitur, Dixi confitebor
aduersum me iniusticiam meam Domino. Item,
Tibi tantum sum peccator, &c. tamen uincat fides,
qua statuant conuersi ad Deum se habere remissi-
onem peccatorum, placere Deo, & iustos esse sola
fide propter Mediatorem, quanquàm adhuc in no-
bis tanta est infirmitas & immundities, cui oppo-
namus hæc dicta: Gratia exuberat supra dictum.

Item:

Item: Ex ore infantium & lactentium perfecisti
laudem. Item, Infirmum in fide suscipite. Item, Cre-
do DOMINE, sed opem fer imbecillitati meae. In
his exercitijs crescunt fides & alia dona Spiritus
sancti.

Hanc consolationem Papista delent, qui iubent
manere in dubitatione. Enthusiastici uerò transfe-
runt à uerbo DEI & fide in simulatos afflatus,
iubent etiam manere in dubitatione, donec sentias te
rapi, & cogi repugnantem ut credas. Contra hanc
imaginationem etiam uoce Euangelij nos sustente-
mus. Regula firmissima est: Milita bonam mi-
litiã, retinens fidem & bonam conscientiam.
Quare conuersi non recidant in dubitationem, ita
ut uincat dubitatio, quam sequuntur fuga & fre-
mitus aduersus Deum, uel prophanitas uel despe-
ratio, ut multi recidunt, de quibus dicitur Lucæ 8.
Diabolus rapit uerbum ex corde eorum. Habent au-
tẽ conuersi auxilium, quod non aspernentur, uideli-
cet SPIRITVM SANCTVM, quem non
contristent, sed cogitatione uerbi Dei & ardenti
precaatione excitent, sicut Paulus iubet Timotheum
ἀναλωσῶσιν ἔργον δόνατος τοῦ Θεοῦ.

Quanquã autem hi motus in alijs arden-
tiores, in alijs languidiores sunt, tamen etiam in-
firmi sciant, se debere & posse iuuante spiritu
sancto

sancto dubitationi repugnare. Et hic monendi sunt infirmi, ut in inuocatione cogitent de aeterno Patre & filio Domino nostro Iesu Christo, & spiritu Sancto: Cogitent quid inuocent, cur exaudiantur, & cur detur Spiritus sanctus, non existiment eum frustra dari, sed uelle Deum, ut & ipsum Spiritum sanctum agnoscamus, & magnitudinem doni cogitemus, & serio petamus, sicut scriptum est: Quanto magis pater uester caelestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Item: Effundam super domum Dauid Spiritum gratiae & precum. At multi etiam si quid cogitant in precatione de redemptore Filio, tamen nihil cogitant de Spiritu sancto, neque quid sit, neque cur detur. Hic stupor deplorandus & emendandus est.

Sicut igitur etiam conuersi postea consolatione erigendi sunt, ita in ipsa conuersione dicendum est ijs, qui iam habent dolores, ne maneat in dubitatione, donec ui cogantur credere, sed audiant & cogitent Euangelium, quo Deus est efficax & trahit corda, & sciant se tunc esse illos auditores, ad quos dictum est: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Item: Vbi habitabit Dominus? In spiritu contrito & humiliato & tremente sermones meos. Nec tales, qui sunt in ueris doloribus, turbandi sunt disputationibus de electione, de qua perspicua & firma

firma consolatio est ex effectu sumenda: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Iam in presentibus doloribus cogitent quid præceperit Deus, uidelicet ut audiant Euangelium, nec omisso Euangelio querant alia. Regulam igitur teneant: Quæ præcepit Deus, hæc sanctè cogita. Nota sunt autem præcepta immutabilia: Agite pœnitentiam, & credite Euangelio. Item de filio: Hunc audite. Cur prius scire uis, an sis electus, quàm credis Euangelio?

Sed dicunt illi disputatores, Euangelium tantum ad electos pertinere. Ad id respondeo, etsi non omnes accipiunt consolationem (ut prius de adultero illo dixi) tamen promissio est uniuersalis. & certum est pertinere eam ad omnes qui eam accipiunt. Proponamus igitur nobis uniuersalia dicta. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Rom. 10. Idem omnium Dominus diues in omnes, qui inuocant eum. Rom. 11. Conclufit Deus omnes sub inobedientiam, ut omnium misereatur. 1. Timoth. 3. Deus uult omnes homines saluos fieri. Roma. 2. Non est acceptio personarum apud Deum.

Deniq; manifestissimum est, mandatum Dei uniuersale & immutabile esse, ut omnes credant filio, iuxta dictum: Hunc audite. Et in Psalmo:

E 5 Beati

Beati omnes qui confidunt in eum. Hi qui sunt in doloribus, non maneant in dubitatione, quia id esset cumulare horribilia peccata, nolle audire filium Dei, nolle cogitare de immensa bonitate Dei, mitentis filium, copulantem sibi humanam naturam, nolle credere promissioni, fremere aduersus Deum. Sed repugnent dubitationi. Cumq; disputant fidem Dei donum esse, sciant donari per uerbum, & sustentantem se uoce Euangelij uerè trahi spiritu sancto inchoante consolationem & accendente inuocationem, qua assidue petendum est: Conuerte me Domine & conuertar. Item: Credo Domine, sed opem fer imbecillitati meæ. Hæc in docendo & consolando, & in ipsa experientia usum habent. Hoc modo & in scriptis & coram Lutherus interrogantes consolatus est, ut multi norunt, qui adhuc uiuunt. Et congruunt hæc ad uetera dicta: Præcedente gratia, comitante uoluntate. Et Nazianzenus uerecundè loquens de uoluntate, sic ait: Πᾶρ τὸ κατορθώμενον παρὰ θεοῦ ὅτι, δ' ἔδοται δὲ τοῖς κληρωτοῖς καὶ οὕτω νέεσσι. Oritur à uerbo, uocari & trahi inquit uoluntatem, quæ non expectet coactionem, sed luctetur, ut assentiatur promissioni. Donec enim omnino repugnat uoluntas, nulla facta est conuersio. Ideo inquit Chrysostomus: ἔλκει μὲν ὁ θεὸς, βεβλόμηνος δὲ ἔλκει.

Semper

Semper Ecclesiam hi duo exercitus hosti-
les circumfident, Pelagiani & Enthusiastici. Pela-
gianorum similes fuerunt Pharisei, & deinde Pa-
pistici, & magnæ legiones Monachorum, qui fini-
xerunt externa disciplina legi Dei satisfieri, &
mereri homines illa umbra disciplinæ remissionem
peccatorum, & iustos esse. Enthusiastici sunt, qui
gloriosè iactitant adflatus sine uerbo Dei, ut Ana-
baptista, & Stenckfeldius multis uoluminibus con-
tendit Deum se communicare hominibus sine mi-
nisterio seu cogitatione doctrinæ. Postea accedere
doctrinam, ut exterior homo habeat exercitium.
Hæc fanatica prorsus improbanda sunt.

Alij non uolunt uideri tollere doctrinam,
Et tamen remouent consolationem, quæ inchoatur
uerbo, cum disputant promissionem particularem
esse, & ponunt contradictorias uoluntates in
Deo. His oppono dictum: Fides ex auditu est. Et
quæ potest esse fides, si depellatur mens à promissi-
one his fulminibus? Fortassis nihil ad te pertinet
promissio, Expecta uiolentos raptus & coactio-
nem.

Scio alias disputationes horridiores à qui-
busdam moueri, quarum certè modum aliquem
esse oportet. Ego his qui sunt in cœtu uocato-
rum, & sunt in doloribus, propono uniuersalem
promissionem, Nee pono contradictorias in Deo
uolun-

uoluntates, & saepe cogito agonem cuiusdam sancti uiri, qui subinde repetebat hanc uocem ante mortem: Lucerna pedibus meis VERBUM tuum. Vidimus ipsum Lutherum in suo quodam agone ego & alij saepe repetentem hoc dictum, Concluserunt omnes sub peccatum, ut omnium misereatur. Memini sanctam Matronam his uerbis saepe repetitis in agone ostendere se uera consolatione erectam esse, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos.

Et nota est mihi DEI beneficio, antiquitas. Congruit haec sententia in qua acquiesco, cum sanioribus Scriptoribus pie uetustatis. Et qui Augustinum durius interpretantur, iniuriam ei faciunt. Et tamen simul fateor plurima Deum in omnibus sanctis ita agere, ut uoluntas tantum sit subiectum patiens. Interea tamen regula tenenda est, Fides ex auditu est, cogitatione promissionis nos sustentemus, repugnemus diffidentiae, & inter ueros gemitus dicamus, Credo Domine, opem fer imbecillitati meae.

ARTICVLVS XXIII.

An